

Motion till riksdagen 2018/19:392

av **Jonas Sjöstedt m.fl. (V)**

Klimaträttvisa

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning	4
4	Vänsterpartiets utgångspunkter i klimatpolitiken	4
4.1	Tre fokusområden	4
4.1.1	Rättvist miljöutrymme.....	4
4.1.2	Klimaträttvisa.....	5
4.1.3	Klimat, klass och kön.....	5
4.2	Rika påverkar klimatet mest.....	6
4.3	Fattiga drabbas hårdast.....	7
4.4	Män har större klimatpåverkan än kvinnor	7
4.4.1	Kvinnor mest utsatta	8
4.4.2	Ge kvinnor makt – en del av klimatlösningen	8
5	Klimatförändringarna – det vetenskapliga läget	9
5.1	IPCC sammanställer kunskapsläget	9
5.2	Den senaste forskningen visar att åtgärder brådskar	11
6	Sveriges roll efter klimatavtalet i Paris	12
6.1	Parisavtalet – ett viktigt men otillräckligt steg.....	12
6.2	Klimatet kräver skärpta mål för utsläppsminskningar	12
6.2.1	Sverige måste ta eget ansvar för utsläppsminskningar	13
6.2.2	Sverige bör presentera egna utsläppsminskningar inom ramen för Parisavtalet.....	14
6.2.3	Inför konsumtionsbaserat etappmål för att minska utsläppen.....	14
6.2.4	Skärp EU:s klimat- och energimål	15
6.3	Stärk EU:s och det globala samfundets styrmedel för klimatet	16

6.3.1	Reformera EU:s handelssystem med utsläppsrätter.....	16
6.3.2	Möjliggör överföring av grön teknik.....	17
6.3.3	Stoppa Världsbankens och Europeiska investeringsbankens stöd till fossila energilösningar.....	17
6.4	Stärk Sveriges nationella klimatpolitik	18
6.4.1	Förhindra utvinning av fossil energi i Sverige	18
6.4.2	AP-fonderna ska förvaltas hållbart utan investeringar i fossilindustrin.....	19
6.4.3	Minska utsläppen från vår livsmedelskonsumtion.....	20
6.4.4	Förbud mot nybilsförsäljning av fossildrivna bilar efter 2025	21
6.4.5	Miljöanpassa vägtrafiken och effektivisera samhällsplaneringen.....	21
6.4.6	Samhällsnytta framför avreglering av järnväg och kollektivtrafik	21
6.4.7	Inför möjlighet för kommuner och regioner att införa trängselavgifter.....	22
6.4.8	Stimulera cirkulär ekonomi.....	22
6.4.9	Inför statlig investeringsbudget.....	23
6.4.10	Öka de hållbara investeringarna med en statlig grön investeringsbank ...	24
6.4.11	Fasa ut miljö- och klimatskadliga subventioner.....	24
6.4.12	Utred koldioxidransonering	25
6.5	Fördelarna med att ställa om	26

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige i internationella klimatförhandlingar och övriga forum som berör klimatfrågan bör uppmärksamma de globala skillnaderna liksom klass- och genusaspekter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige i internationella klimatförhandlingar och övriga forum som berör klimatfrågan bör verka för att kvinnors delaktighet och makt stärks i arbetet för att bromsa klimatförändringarna och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att etappmålet om utsläppsminskning till 2020 för den icke handlande sektorn ska uppnås genom nationella insatser för utsläppsminskningar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att etappmålen om utsläppsminskningar till 2030 och 2040 för den icke handlande sektorn ska uppnås genom nationella insatser för utsläppsminskningar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör presentera ett nationellt klimatbidrag, s.k. NDC, som kompletterar och går utöver EU:s, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör anta ett etappmål för att minska de konsumtionsrelaterade utsläppen av växthusgaser och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Naturvårdsverket bör ges i uppdrag att i sin årliga officiella statistik över växthusgasutsläpp i Sverige som rapporteras till FN:s klimatkonvention även rapportera de konsumtionsbaserade utsläppen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om EU:s klimat- och energimål till 2030 och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att EU antar en målsättning att nå nollutsläpp senast 2050 och att all energiproduktion då ska vara förnybar och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om reformering av EU:s utsläppshandelssystem och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige, i internationella klimatförhandlingar och andra forum, bör verka för att miljöteknik och vissa livsmedelstekniker som begränsar klimatförändringarna ges liknande undantag som finns inom TRIPS-avtalet gällande livsbesparande mediciner och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att Världsbanken, Europeiska investeringsbanken och andra multilaterala finansinstitutioner upphör med direkt och indirekt stöd till fossila energilösningar och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om klimatmål för nollutsläpp av växthusgaser till senast 2040 och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt förbud mot utvinning av fossil energi bör införas och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunal vetorätt mot utvinning av fossil energi bör införas och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nya riktlinjer för AP-fonderna avseende miljö och etik och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt mål om att minska köttkonsumtionen med minst 25 procent till 2025, jämfört med dagens nivåer, bör införas och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en handlingsplan bör tas fram för hur klimat- och miljöpåverkan av livsmedelskedjan, inklusive animalieproduktionen, ska minskas och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att kommuner ska uppmuntra till vegetarisk kost, exempelvis genom att införa konceptet Vegonorm och/eller vegetariska dagar och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska införa ett förbud mot försäljning av nya bilar som drivs med fossila bränslen efter 2025 och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom EU ska verka för ett förbud mot försäljning av nya bilar som drivs med fossila bränslen efter 2025 och tillkännager detta för regeringen.

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ges i uppdrag att återkomma med förslag på ny lagstiftning som ger kommuner, landsting och regioner möjlighet att själva besluta om införande av trängselavgifter och deras utformning och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på utfasning av miljöskadliga subventioner där borttaganden av subventioner är granskade med avseende på miljöeffekter, påverkan på offentliga finanser och generella ekonomiska och sociala kostnader och fördelar och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredning bör tillsättas för att belysa effekterna av att införa koldioxidransonering i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Vänsterpartiet är ett socialistiskt och feministiskt parti på ekologisk grund. Vårt mål är att förverkliga ett samhälle grundat på demokrati, jämlikhet och solidaritet, ett samhälle befriat från klass- och könsförtryck, ett rättvist och ekologiskt hållbart samhälle där kvinnor och män bygger sin egen framtid i frihet och samverkan.

Jorden förser oss människor med nödvändiga naturresurser. Men naturresurserna är inte oändliga. Jorden har en ekologisk bärkraft som vi inte kan överskrida. Det gör att miljöfrågan i grunden är en fråga om fördelning av begränsade resurser. Miljöpolitik är också en fråga om rättvisa och solidaritet.

Politik för klimaträttvisa handlar om att verka för goda och rättvisa levnadsförhållanden lokalt och samtidigt ta ansvar för klimatkonsekvenser som drabbar andra regioner eller länder. Individuella beslut kan i viss mån påverka i vilken grad man lever miljövänligt eller inte, men för en enskild individ kan det vara svårt att påverka sin miljö i någon större utsträckning. Miljö- och klimatkriserna är grundläggande samhällskriser som vi bara kan lösa tillsammans och där människors engagemang för att skapa hållbara lösningar ska tas till vara. Därför krävs det politiska lösningar på klimatproblemen.

4 Vänsterpartiets utgångspunkter i klimatpolitiken

4.1 Tre fokusområden

4.1.1 Rättvist miljöutrymme

Vänsterpartiet eftersträvar att länder, regioner och individer ska hålla sig inom ett rättvist miljöutrymme, dvs. den mängd resurser som vi kan använda utan att tvinga andra människor att använda sig av en mindre mängd resurser, nu eller i framtiden. Tanken om ett rättvist miljöutrymme har två beståndsdelar. Den första delen är den grundläggande utgångspunkten att det finns ett givet miljöutrymme som vi människor har att röra oss inom. Vi har bara en jord med vissa givna ekologiska gränser. De ramarna kan inte tänjas hur som helst, utan vi måste se till att leva inom dem. Lever vi

över ett givet miljöutrymme, över ett ekosystems bärkraft, drabbar det oss själva men även andra länders invånare och kommande generationer. På samma sätt drabbar tidigare generationers överskridande av ramarna oss i dag. Vi kan inte alltid helt objektivt slå fast hur stort miljöutrymmet är, men vi kan göra kvalificerade bedömningar, exempelvis gällande nivåer av klimatpåverkande växthusgaser. Miljöutrymmet är inte statiskt. Det kan minskas ytterligare genom rovdrift och miljöförstöring, men också ökas genom mer miljövänliga produktionsmetoder.

Den andra delen av det rättvisa miljöutrymmet är frågan om rättvisa. Om man tror på alla människors lika värde borde tillgången till pengar inte vara grunden för en fördelning av världens resurser. Jorden är vårt gemensamma arv och borde då också förvaltas på det sättet. Men i dag är det de individer, företag och länder som har mycket pengar som lägger beslag på en långt mycket större andel av det totala miljöutrymmet än vad fattiga länder eller individer gör. Det är inte rättvist. Det behövs politiska beslut för att rika länder ska minska sin miljö- och klimatpåverkan och för att fattiga länder ska få möjlighet att utvecklas.

4.1.2 Klimaträttvisa

Vänsterpartiet strävar efter klimaträttvisa. Det betyder av vi tittar specifikt på klimatförändringarna utifrån ett rättviseperspektiv och på vem som påverkar respektive drabbas av klimatförändringarna. Situationen i världen i dag kan betecknas som djupt orättvis utifrån ett klimaträttviseperspektiv. Kapitalismen fördelar jordens resurser extremt ojämnt, mellan klasser, mellan rika och fattiga länder och – i samspel med patriarkala strukturer – mellan kvinnor och män.

Världens rika människor har orsakat klimatförändringarna och har fortfarande störst påverkan på klimatet. De som drabbas är däremot världens fattiga människor. Utifrån ett klimaträttviseperspektiv är det, vilket även slås fast i FN:s klimatkonvention, de rika länderna som har det historiska ansvaret för klimatförändringarna och som nu även har det största ansvaret för att minska sina utsläpp. Dessutom måste de rika länderna ge stöd till de fattiga länder som drabbas av klimatförändringarna.

4.1.3 Klimat, klass och kön

Det finns stora skillnader mellan fattigas och rikas klimatpåverkan även inom länder. Vi anser att det behöver synliggöras vilka som överskrider sitt miljöutrymme och med hur mycket, såväl nationellt som globalt. Att synliggöra ojämlikheterna är att visa hur det globala klassamhället ser ut i praktiken.

Debatten som förs om klimatet fäster knappt någon uppmärksamhet alls på kön, trots att det är kvinnor som drabbas hårdast av miljöförändringarna samtidigt som det är män som belastar miljön mest, i såväl rika som fattiga länder. Det handlar om makt och resurser, och världens kvinnor har alltså inte jämställda levnadsvillkor i förhållande till män. Därför är det nödvändigt att lyfta klimatfrågorna ur ett genusperspektiv. Sverige bör i internationella klimatförhandlingar och övriga forum som berör klimatfrågan uppmärksamma de globala skillnaderna liksom klass- och genusaspekter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Rika påverkar klimatet mest

Utsläpp växer med inkomst; höginkomsttagare släpper ut mer än de som tjänar mindre. I rapporten ”Carbon and inequality: from Kyoto to Paris” (2015) konstaterar de franska forskarna Thomas Piketty och Lucas Chancel att världens rikaste tiondel står för 45 procent av världens utsläpp. De 50 procent av jordens befolkning som släpper ut minst står för endast 13 procent av utsläppen.

Pikettys och Chancels slutsatser om ojämlikheter och utsläpp stärks i rapporten *Extreme carbon inequality* (2015) från den brittiskt grundade biståndsorganisationen Oxfam. Genom att delvis använda sig av samma råmaterial kommer de till liknande slutsatser som de franska forskarna. Den fattigaste halvan av jordens befolkning (3,5 miljarder personer) står för en tiondel av världens totala utsläpp, medan den rikaste tiondelen (700 miljoner personer) ansvarar för hälften av världens utsläpp av växthusgaser.

I hela världen beräknas runt 1 miljard människor leva i extrem fattigdom och 767 miljoner människor kan inte äta sig mätta varje dag. Länder söder om Sahara i Afrika har den högsta andelen fattiga människor medan Sydasiens länder har det högsta antalet fattiga människor. I denna situation är utveckling det överordnade målet för dessa utvecklingsländer. Det ställer ett högt krav på i-länderna att ta sitt historiska ansvar för att utsläppsutrymmet inte ska begränsa deras utveckling. Med de globala målen för hållbar utveckling har världens länder fastställt ambitionen att den extrema fattigdomen ska vara avskaffad till år 2030.

Dagens i-länder har under de senaste 200 åren gynnats av en koldioxidintensiv produktion och har stått för en majoritet av de utsläpp av växthusgaser som människan gett upphov till, och skillnaderna i utsläppen består i stor utsträckning än i dag. Höginkomstländer släpper ut stora mängder koldioxidekvivalenter (CO₂e) per person och år: USA 16,5 ton och Sverige 4,5 ton. Det ska jämföras med utvecklingsländernas utsläpp: Kina 7,5 ton, Indien 1,7 ton, Bangladesh 0,5 ton och Malawi 0,1 ton (UNSTATS Millennium Statistics CDIAC, nivåer för 2014).

Även i Sverige finns forskning som påvisar att inkomsten generellt ger skillnad i miljöpåverkan. Enligt en avhandling från KTH (Karin Bradley, *Just environments: Politicising Sustainable Urban Development*, 2009) har låginkomsttagare ofta mindre miljöpåverkan än de med högre inkomster. Ensamstående kvinnor med barn, boende i hyresrätt och personer med låg inkomst tillhör de grupper som bidrar minst till klimatförändringarna. Oavsett om de shopsorterar och handlar ekologiskt eller inte har låginkomsttagare en mindre miljöpåverkan än höginkomsttagare. Det beror på att låginkomsttagare har mindre bostäder, åker mer kollektivt och konsumerar mindre. Växthusgasutsläppen följer sålunda tydligt hushållens inkomster. Ju högre inkomst desto högre utsläpp (Naturvårdsverkets rapport 5903 *Konsumtionens klimatpåverkan*, 2008). Statistiska centralbyrån (SCB) beräknade 2013 hushållens utsläpp av koldioxid och resultatet bekräftar tidigare studier. Utsläppen är lägst från ensamstående föräldrar och en viktig förklaring till skillnader mellan olika typer av hushåll är den disponibla inkomsten. Personer med högre inkomster har större möjligheter att konsumera mer och därmed bidra till större utsläpp.

4.3 Fattiga drabbas hårdast

De länder som släpper ut mest växthusgaser är de som drabbas lindrigast av växthuseffekten. I stället är det utvecklingsländer som kommer att få bära 75–80 procent av klimatförändringarnas skador och kostnader, enligt Världsbanken (World Development Report, 2010). I FN:s klimatpanels delrapport om klimatpåverkan från 2014 konstateras att livet och försörjningsmöjligheterna för hundratals miljoner människor redan är påverkade av klimatförändringarna. De fattiga och redan utsatta i världen drabbas värst av värme, torka, översvämningar, sjukdomar och bristande vattenkvalitet. Oavsett om fattiga och marginaliserade grupper lever i rika eller fattiga länder drabbas de värst. Många ekosystem har försvagats i produktionsförmåga och förmår inte generera för människan nödvändiga tjänster som matproduktion, rent vatten och klimatreglerande funktioner. Nödvändiga grödor riskerar därmed att minska, vilket kan leda till försvagad livsmedelsförsörjning, hungerkatastrofer och massflyttningar.

Klimatkatastrofer har under många år drivit många människor på flykt, men 2014 var första året som en asylansökan med klimatförändringarna som skäl gick igenom. Det skedde när en familj från ögruppen Tuvalu i Polynesien fick uppehållstillstånd i Nya Zeeland. Världsbanken konstaterar i en rapport 2018 att klimatförändringarna för varje dag blir ett allt större socialt, ekonomiskt och existentiellt hot mot länder och deras befolkning och att klimatförändringarna redan nu är en faktor som driver på flyktingströmmarna. Enligt rapporten kan år 2050 86 miljoner människor vara på flykt undan klimatförändringarna söder om Sahara, 40 miljoner i Sydasien och 17 miljoner i Latinamerika – totalt 143 miljoner klimatflyktingar.

4.4 Män har större klimatpåverkan än kvinnor

Redan inför klimattoppmötet i Köpenhamn gjordes flera studier som pekade åt samma håll – män har större klimatbelastning än kvinnor. Det är utgångspunkter i exempelvis rapporten ”Kvinnor, män och energi” från Forsvarets forskningsinstitut (Carlsson-Kanyama A, Rätty R 2008, FOI-R-2513), som menar att våra livsvillkor starkt påverkas av kön eftersom inkomst, förmögenhet och konsumtion är påtagligt könsrelaterade. Kvinnor som grupp står för en mindre del av det samlade konsumtionsutrymmet, inte minst i fråga om transporter, både för att de har mindre resurser än män och av sociala skäl. Detta gäller både bland rika och fattiga människor i Sverige. Samtidigt är kvinnor genomgående mer engagerade i klimatfrågan än vad män är. Kvinnor anser också i större utsträckning att klimatfrågan är viktig och är mer villiga att genomföra åtgärder än vad män är.

Män som grupp förbrukar mer energi. Ensamstående män utan barn i Sverige gör av med 20 procent mer energi än kvinnor i samma situation (FOI 2008). Män tar bilen oftare. En mycket liten grupp, 10 procent av alla bilförare, primärt män, står för 60 procent av allt bilkörande (Miljövärdsberedningen 2007:02). Jämfört med kvinnors transportsätt är mäns transporter avsevärt mer energikrävande. Hela 40 procent av männens totala energianvändning går till transporter, medan motsvarande andel för kvinnor bara är 25 procent. Det har visat sig vara betydligt svårare att förändra mäns transportsätt för att minska klimatpåverkan. Också skillnaderna mellan unga kvinnor och män är tydliga när det gäller energianvändningen för transporter, vilket betyder att könsskillnaderna sannolikt kommer att bestå i framtiden (FOI 2008). I genomsnitt har män längre körsträcka med bil per år än kvinnor (Körsträckor 2017 – Statistik 2018:10

Trafikanalys). Kvinnor köper även i större utsträckning än män bränslesnåla bilar (Energiindikatorer 2015).

Män har större klimatpåverkan i alla inkomstgrupper. Men kvinnors och mäns energiintensitet skiljer sig i alla inkomstgrupper. Män har en högre energiintensitet (MJ per krona) för sina inköp relativt kvinnor i alla inkomstgrupper (FOI 2008).

4.4.1 Kvinnor mest utsatta

Kvinnor och män påverkas olika av klimatförändringarna. Därför bör inte politiska åtgärder mot klimatförändringarna vara könsneutrala. Kvinnor och män, särskilt i fattiga länder, har olika ansvar, sårbarhet och skilda förutsättningar att minska utsläppen samt anpassa sig till klimatförändringarna. Mycket tyder på att klimatförändringarna kommer att få särskilt allvarliga konsekvenser för kvinnor.

Kvinnor tillhör en stor del av världens fattiga människor och är därför, liksom barnen som oftast är kvinnors ansvar, mer sårbara än män för miljöförändringars negativa effekter. I FN-rapporten *The state of World Population* (UNFPA 2017) framgår att kvinnor som grupp är mest utsatt för klimatförändringarna. Kvinnors sårbarhet för klimatförändringarna påverkas av utbildningsnivå, sociala nätverk, delaktighet i lokala organisationer, tillgång till finansiella tjänster och hur stora tillgångar de äger i övrigt (Världsbanken, *World Development Report*, 2010). Ett flertal faktorer bidrar till att kvinnor och flickor drabbas hårdare av klimatförändringarnas negativa effekter: brist på politisk och ekonomisk makt, små ekonomiska tillgångar, sämre arbetsmarknadsmässiga förutsättningar, etablerade könsroller och i viss utsträckning biologiska skillnader (FOI rapport 3405, 2012). Kvinnor är generellt utsatta för större risker under och efter miljökatastrofer. Att över 75 procent av de omkomna i och med tsunamin 2004 i den indonesiska provinsen Aceh var kvinnor tyder på att skillnader i levnadssätt mellan könen påverkar möjligheten till överlevnad när naturmiljön drastiskt förändras (Moustgaard, *Climate change hits poor women hardest*, 2009).

4.4.2 Ge kvinnor makt – en del av klimatlösningen

Kvinnor är mindre sårbara om de har samma rättigheter som män, därför är det viktigt att stärka kvinnors makt och inflytande i allt internationellt samarbete. På platser där kvinnor och män har likvärdiga ekonomiska och sociala rättigheter påverkar klimatförändringarna kvinnor och män på liknande sätt. Eftersom mäns och kvinnors miljöpåverkan skiljer sig åt och män och kvinnor drabbas på olika sätt och i olika grad av klimatförändringarna är det viktigt att kvinnor inkluderas i beslutsfattandet om klimatfrågor och inkluderas i arbete som berör miljö och livsvillkor (Världsbanken, *World Development Report*, 2010).

Även beträffande kvinnors delaktighet i klimatarbetet finns stora skillnader. Världsbankens *World Development Report 2010* konstaterar bl.a. följande om kvinnors delaktighet:

- Kvinnor representerar åtminstone hälften av världens jordbrukare. Kvinnor står för en stor del av arbetet inom jordbruket och för 45–80 procent av matproduktionen i utvecklingsländerna. Kvinnorna är i större utsträckning beroende av naturresurser från skogen och jordbruket, medan männen i högre grad lönearbetar. Utsläpps-

- minskningar och anpassningsåtgärder, speciellt inom skogsbruket och jordbruket, går inte att förverkliga utan att använda kvinnors kunskaper och delaktighet.
- Välfärden före, under och efter extrema naturkatastrofer kan förbättras genom att inkludera kvinnor i katastrofhanteringen och rehabiliteringen. I motsats till andra ställen som råkade ut för många dödsfall i samband med orkanen Mitch 1998, drabbades staden La Masica, Honduras, inte av några dödsfall. En bidragande orsak var att kvinnor i förväg hade fått utbildning i att tolka tidiga varningstecken och i riskhantering. Detta projekts slutsats var även att efter katastrofen utsattes man för mindre korruption vid distributionen av mat och för en mer rättvis fördelning av maten när kvinnor ansvarade för hanteringen.
 - Kvinnor kan förbättra den biologiska mångfalden och vattenhanteringen. Ett program mot ökenspridning i Tunisien, som pågick mellan 2001 och 2006, bjöd in kvinnor för att bl.a. dela med sig av sina kunskaper om vattenhanteringen. Projektet resulterade i att kvinnor genomförde ett effektivt vatteninsamlings- och förvaringssystem. Den förbättrade vattenhanteringen ledde bl.a. till att växtligheten ökade och den biologiska mångfalden skyddades.

Att öka kvinnors möjligheter till utbildning och försörjning kan bidra till att förbättra den enskilda kvinnans ställning, främja jämställdhet i stort och dessutom bidra till hela samhällets utveckling mot ökad hållbarhet. Länder med ökad jämlikhet får en snabbare och mer hållbar utveckling. Samtidigt är det viktigt att understryka att kvinnor världen över i högsta grad själva är aktörer. Det är därför avgörande att det är kvinnor som sätter dagordningen för arbetet med jämställdhet i utvecklingspolitiken och att Sverige verkar för att kvinnor finns representerade och inkluderas i alla former av beslutsprocesser.

Det är viktigt med både mål och uppföljning för att garantera att svenskt bistånd och utvecklingssamarbete faktiskt bidrar till jämställdhet. Organisationen GenderCC – Women for Climate Justice menar att den internationella klimatpolitiken och en del klimatfonder har försummat genusrelaterade frågor och misslyckats med att integrera genusperspektivet i beslut och projekt. Detta trots att UNFCCC har som övergripande mål att främja jämställdhet och att FN:s medlemsländer genom Agenda 2030 förbundit sig till 17 mål varav ett är att uppnå jämställdhet. Vänsterpartiet anser att Sverige bör ha som mål att minst 50 procent av biståndet och utvecklingssamarbetet ska gå till flickor och kvinnor. På samma sätt behöver Sverige tydliggöra sin roll i det internationella klimatsamarbetet för att stärka kvinnors delaktighet i arbetet för att bromsa klimatförändringarna. Vi utvecklar detta närmare i partimotionen En svensk utvecklingspolitik för rättvisa, jämställdhet och hållbar utveckling (2018/19:757).

Sverige bör i internationella klimatförhandlingar och övriga forum som berör klimatfrågan verka för att kvinnors delaktighet och makt stärks i arbetet för att bromsa klimatförändringarna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Klimatförändringarna – det vetenskapliga läget

5.1 IPCC sammanställer kunskapsläget

FN:s vetenskapliga klimatpanel (IPCC) utvärderar regelbundet kunskapsläget om klimatets förändring. Klimatpanelen presenterade 2013–2014 sin femte samlade

utvärdering (Assessment Report 5, AR5) vilket är den senaste sammanställningen. IPCC har planerat att ge ut en sjätte Assessment Report (AR6) år 2021–2022. Naturvårdsverket har i en rapport översatt slutsatserna i den femte utvärderingen beträffande den vetenskapliga grunden för att förstå klimatsystemet. Forskningen visar jämfört med den tidigare samlade utvärderingen att den globala uppvärmningen tydligare kan knytas till människans aktiviteter. På norra halvklotet är de senaste tre decennierna sannolikt den varmaste 30-årsperioden under de senaste 1 400 åren. Samtidigt som det blivit varmare i atmosfären har det också blivit varmare i haven.

Förutom att landisar och glaciärer minskar i omfattning sker också en ökning i avsmältningens hastighet. Avsmältningen har skett snabbare under det senaste decenniet än under det föregående. Förändrade mönster för extrema väder- och klimathändelser har observerats sedan omkring 1950. Det har t.ex. skett en minskning i antal och intensitet av kalla extremer och ökning i antal och intensitet av varma extremer. Sett över tidsperioden 1901–2010 har den genomsnittliga havsnivån stigit med 0,19 meter. För växthusgaserna koldioxid, metan och lustgas står det nu klart att halterna är högre än under de senaste 800 000 åren och att ökningen beror på mänsklig aktivitet. Informationen som hämtats ur isborrkärnor från Antarktis visar även att ökningstakten under det senaste århundradet saknar motstycke för de senaste 22 000 åren (Naturvårdsverket Rapport 6592, 2013). Avsmältningen spås på ytterligare av s.k. återkopplingsmekanismer som Albedoeffekten. När ljus yta (is och snö) förvandlas till mörk absorberas den instrålade värmen i stället för att reflekteras ut från jordytan. Att permafrosten nu tinar och avger stora mängder av den potenta växthusgasen metan är ett annat exempel på en återkopplingsmekanism som gör att klimatförändringen snarare kommer att följa en kumulativ och skredvis utveckling än linjär.

Drivkrafterna bakom den observerade förändringen i klimatsystemet är de faktorer som påverkar jordens energibalans. Måttet för detta kallas strålningsdrivning. Strålningsdrivningen jämför förhållanden före industrialismens början och i dag. Rapporten slår fast att klimatmodellerna blivit bättre sedan utvärderingsrapporten 2007. Man kommer fram till att den s.k. klimatkänsligheten, som beskriver hur klimatsystemet på lång sikt svarar på en ändring i strålningsdrivningen motsvarande en fördubbling av koldioxidhalterna jämfört med förindustriella förhållanden, är 1,5 till 4,5 grader. Koncentrationen av växthusgaser i atmosfären har stigit till nivåer som saknar motsvarighet under åtminstone de senaste 800 000 åren. 85 procent av världens utsläpp har skett efter andra världskriget, och hälften de senaste fyrtio åren. De senaste decennierna har varit extrema i så måtto att utsläppen ökat så kraftigt.

Klimatförändringen går att begränsa men detta kräver omfattande minskningar i koldioxidutsläpp, vilket visas mycket tydligt i de olika klimatscenarier som IPCC visar i delrapporten. Under 2000-talet förväntas temperaturökningen sannolikt överstiga 1,5 grader jämfört med förindustriella förhållanden för samtliga scenarier utom ett. Samtidigt är det osannolikt att den blir större än fyra grader i samtliga klimatscenarier utom ett. Kontrasterna mellan blöta och torra regioner kommer i allmänhet att bli starkare och nederbördsextremer förväntas bli fler och mer intensiva i de flesta tempererade landområden och tropikerna. I jämförelse med den fjärde utvärderingsrapporten är höjningarna av havsnivån för år 2100 i de nya scenarierna något högre (Naturvårdsverket Rapport 6592, 2013).

5.2 Den senaste forskningen visar att åtgärder brådskar

I juni 2017 publicerade en rad kända klimatforskare en uppmärksamrad artikel, *Three years to safeguard our climate*, i tidskriften *Nature*. Forskarna konstaterar att när det gäller klimatet är tidpunkten allt. Baserat på rapporter från det kända klimatforskningsinstitutet i Potsdam samt universitetet i Yale framgår att om de globala utsläppen av växthusgaser inte minskar efter 2020 kommer de uppsatta målen i Paris att vara i det närmaste ouppnåeliga. Utsläppskurvan måste alltså vända ned redan till 2020. Forskarna konstaterar att detta är en enorm utmaning, men att vetenskapen säger oss att det är nödvändigt, önskvärt och möjligt. Ett positivt tecken som artikelförfattarna tar fasta på är att utsläppsökningen av växthusgaser tycks ha planat ut för de tre senaste åren. De konstaterar att den nuvarande globala temperaturhöjningen på nästan 1 grad som orsakats av mänskliga aktiviteter har resulterat i att ismassorna på Grönland och i Antarktis smälter i ökande takt, vilket leder till s.k. återkopplingsmekanismer som spär på uppvärmningen ytterligare. Sommarisen försvinner i Arktis och korallreven dör av värmestress – hela ekosystem börjar därmed kollapsa. De sociala effekterna av allt intensivare värmeböljor, torka och havsnivåhöjningar är obevekliga och påverkar de fattigaste och mest utsatta först. Artikelförfattarna föreslår att ett antal åtgärder vidtas till 2020 inom sektorerna energi, infrastruktur, transporter, markanvändning, industri och finans för att i tid vända utsläppskurvan.

I en rapport publicerad 2018 i den vetenskapliga tidskriften *Proceedings of National Academy of Sciences* uppskattar Johan Rockström och forskarkollegor att gränsen för när återkopplingseffekter sätts igång går redan vid två graders uppvärmning. Detta är i såna fall ytterst allvarligt. Därutöver har redan gjorda utsläpp gjort att vi redan är in-tecknade för 1,5 graders uppvärmning, eftersom det är tröga processer som ökar temperaturen och mycket värme finns lagrad i haven men också för att vi blivit bättre på att ta bort och undvika luftföroreningar som kyler planeten. Enligt forskarna kan sommarens värmebölja, som satte stora spår även i Sverige, bero på förändringar i jetströmmarna som destabiliseras. En försvagad jetström kan i så fall vara en i raden av de återkopplingseffekter som triggas av varmare temperaturer. Situationens allvar stärks av bedömningen att världens klimatpolitik för tillfället endast räcker för att dämpa den globala uppvärmningen till cirka 3 grader.

I oktober 2018 presenterade IPCC en fördjupad specialrapport om 1,5-gradersmålet. Enligt beräkningar krävs en minskning med 45 procent av de globala koldioxidutsläppen fram till 2030, och i förlängningen nollutsläpp till 2050. Detta är en stor utmaning då de globala utsläppen i nuläget inte börjat minska alls. Rapporten betonar att det kommer att krävas åtgärder för s.k. negativa utsläpp dvs. att koldioxid sugas upp från atmosfären genom olika åtgärder. Snabba, långtgående och utan tidigare jämförbara förändringar kommer att krävas i hela samhället. Därför krävs politiska beslut för omställning av investeringar från fossila bränslen till förnybara, energieffektivisering och även framsteg för tekniker för att samla in koldioxid. Rapporten visar också att skillnaden mellan 1,5 grader och 2 grader är väsentlig. Vid 1,5 grader försvinner 70–90 procent av korallreven i varma vatten, jämfört med 99 procent vid 2 grader. Risken för extremväder ökar, och risken blir större att vi når ”tipping points”, dvs. klimatologiska brytpunkter bortom vilka utvecklingen hos vissa delar av klimatsystemet inte längre går att vända. Skillnaden i temperaturökning innebär även att ytterligare hundratals miljoner människor drabbas av negativa klimateffekter i form av fattigdom och värmeböljor.

6 Sveriges roll efter klimatavtalet i Paris

6.1 Parisavtalet – ett viktigt men otillräckligt steg

I december 2015 enades världens länder om ett bindande globalt klimatavtal som ska börja gälla senast 2020. Målet är att den globala temperaturökningen ska hållas betydligt under 2 grader och sikta på att den ska stanna vid 1,5 grader. Avtalet trädde i kraft i november 2016 och genomförandet pågår.

Vänsterpartiet anser att det är en framgång att 196 länder i klimatavtalet kunde enas om en målsättning om att den globala uppvärmningen ska begränsas till betydligt under 2 grader. En tydligare målsättning om att den globala temperaturhöjningen ska begränsas till under 1,5 grader hade dock varit mer i linje med den solida vetenskapliga grunden om vad som krävs för att begränsa de negativa effekterna av klimatförändringarna. Detta har Vänsterpartiet även under många år föreslagit bör vara Sveriges och EU:s position i förhandlingarna.

Parisavtalet innehåller också viktiga hänvisningar till klimaträttvisa och lyfter vikten av klimatanpassning. Till det positiva hör också de ökade kraven på transparens och tydlighet kring hur utsläppsminskningar ska redovisas. En betydande brist i klimatavtalet är att inga procentuella målsättningar finns för hur mycket och när utsläppen ska minska. I själva avtalet finns inte heller någon rättsligt bindande överenskommelse om klimatfinansiering. Ambitionen om klimatfinansiering på 100 miljarder per år fr.o.m. år 2020 till klimatåtgärder i utvecklingsländerna ingår i stället i den icke folkrättsligt bindande beslutstexten. När det gäller ersättning till utvecklingsländer som blir särskilt utsatta av klimatförändringarna – ”Loss and Damage”-kompensation – är avtalet mycket oklart, vilket skapar frågetecken för hur t.ex. önationer och andra utsatta länder framöver kommer att få tillgång till rättmätiga ekonomiska medel. Klimatavtalet saknar därutöver tydliga skrivningar kring hur överföring av hållbar grön teknik ska möjliggöras till utvecklingsländerna samt utsläppsminskningar inom flyg, sjöfart och animalieproduktion. Inte heller åtgärdas i klimatavtalet problematiken gällande användande av osäkra utsläppskrediter för att slippa konkreta utsläppsminskningar på hemmaplan.

6.2 Klimatet kräver skärpta mål för utsläppsminskningar

Det vetenskapliga underlaget har stärkt bilden av att klimatförändringarna är omfattande. Att inte begränsa den globala uppvärmningen till maximalt 1,5 grader innebär stor osäkerhet och ökar riskerna för en katastrofal klimatförändring. I likhet med andra industrialiserade länder har Sverige ett stort historiskt ansvar för sina utsläpp som starkt bidragit till klimatkrisen. I-länderna har tagit en mycket stor del av det totala utsläppsutrymmet och därmed begränsat andra länders utveckling. Av de samlade koldioxidutsläppen för perioden 1850–2013 så står i-länderna (Annex 1-länder) för ungefär 70 procent av utsläppen och de övriga länderna (huvudsakligen u-länder) för 30 procent (CAIT, Climate Data Explorer).

Vänsterpartiet anser att Sverige ska tillhöra de ledande länderna i klimatomställningen. Vi bör som nation därför själva anta skärpta mål i linje med vad klimatet kräver och vara drivande för att så sker både i EU och på global nivå.

6.2.1 Sverige måste ta eget ansvar för utsläppsminskningar

Den borgerliga regeringens inriktning var att så mycket som en tredjedel av minskningen skulle ske i form av investeringar i andra EU-länder eller flexibla mekanismer. Den socialdemokratiskt ledda regeringen har höjt ambitionen och vill så långt som möjligt nå etappmålet genom nationella insatser. Vi välkomnar att man intagit en mer ambitiös hållning till etappmålet men anser att det enda hållbara förhållningssättet är att besluta att det ska nås helt och hållet genom enbart nationella insatser.

Mekanismen för ren utveckling (Clean Development Mechanism, CDM) är en av Kyotoprotokollets två projektbaserade mekanismer. Dess uttalade mål är att bidra till en hållbar utveckling i utvecklingsländer och samtidigt hjälpa industriländer att nå sina klimatmål. CDM tillkom emellertid inte för att i första hand öka takten i utsläppsminskningarna utan i stället för att flytta genomförandet av redan beslutade åtgärder från industriländerna till platser där de är billigare att genomföra. Det innebär att rika länder genom investeringar i CDM-projekt kan köpa utsläppskrediter från fattiga länder och sedan tillgodoräkna sig dessa som sina egna utsläppsminskningar.

I sin argumentation brukade den borgerliga regeringen hävda att dess köp av utsläppskrediter var ”stöd till utvecklingsländer”, vilket är missvisande då syftet inte var att stödja utvecklingsländer utan att köpa sig fri från att vidta klimatåtgärder på hemmaplan. Metoden har allvarliga brister. CDM innebär att nödvändiga investeringar på hemmaplan uteblir och risken är stor att klimatmål inte nås. Riksrevisionen har granskat den svenska stora användningen av CDM och fört fram befogad kritik i rapporten ”Klimatinsatser utomlands – statens köp av utsläppskrediter”, RiR 2011:8. Vi välkomnade rapporten och ser skäl för att åter genomföra en stor utvärdering av utsläppskrediterna.

Vi menar att internationella klimatinvesteringar är nödvändiga men att dessa inte bör användas för att nå det nationella klimatmålet. I stället för köp av utsläppskrediter med tveksam miljöeffekt vill Vänsterpartiet driva en politik för kraftfulla klimatinvesteringar i utvecklingsländerna. Det ska vara investeringar som bidrar till nya minskningar av utsläppen och som inte ska användas för att nå vårt nationella klimatmål. Mot bakgrund av det anförda anser Vänsterpartiet att Sveriges köp av utsläppskrediter via CDM för att uppnå det nationella klimatmålet ska upphöra.

Etappmålet om utsläppsminskning till 2020 för den icke-handlande sektorn ska uppnås genom nationella insatser för utsläppsminskningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet har länge förespråkat en lagreglering för att nå nationella klimatmål genom utsläppsminskningar inom landet som omfattar utsläpp inom såväl den handlande som den icke-handlande sektorn. Ett klimatpolitiskt ramverk kan rätt utformat stärka Sveriges möjligheter att ta ansvar för våra historiska utsläpp och bidra till att förverkliga Parisavtalets målsättningar. Vi välkomnar därför att riksdagen beslutat om ett klimatpolitiskt ramverk som utgår från ett långsiktigt tidssatt utsläppsmål och som i delar regleras i en klimatlag. Vänsterpartiet anser dock att det antagna klimatpolitiska ramverket har brister för att vara i enlighet med Parisavtalets ambitioner och i styrningen för att minska utsläppen från vår konsumtion.

För att i tid bidra till att den globala temperaturhöjningen begränsas till maximalt 1,5 grader anser Vänsterpartiet att Sverige måste skärpa sina nationella utsläppsmålsmål till år 2030 och 2040.

Vänsterpartiet är positivt till att utsläppsmålen för den icke-handlande sektorn ingår som etappmål i miljömålssystemet. Men vi anser inte att utsläppsmålen till 2030 och

2040 ska kunna nås genom ”flexibla mekanismer”. Det innebär att delmålen för 2030 och 2040 på 63 respektive 75 procent lägre utsläpp kan nås genom sådana åtgärder, som t.ex. uppköp av utsläppskrediter i andra länder, med upp till 8 procentenheter av målet. Vänsterpartiet anser att kompletterande åtgärder öppnar för att Sverige riskerar att tappa fokus på egna nödvändiga utsläppsminskningar och till del får förlita sig på åtgärder med osäker klimatnytta. Dessutom kan beroendet av ”flexibilitet” få till konsekvens att Sverige i internationella sammanhang kommer att driva på för en fortsatt användning av osäkra utsläppskrediter i stället för att de industrialiserade staterna tar ansvar för sina historiska utsläpp genom utsläppsminskningar på hemmaplan.

Etappmålen om utsläppsminskningar till 2030 och 2040 för den icke-handlande sektorn ska uppnås genom nationella insatser för utsläppsminskningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.2 Sverige bör presentera egna utsläppsminskningar inom ramen för Parisavtalet

Som tidigare nämnts har Sverige, i likhet med de andra tidigt industrialiserade länderna, ett stort historiskt ansvar för utsläppen som ackumulerats i atmosfären. Vid klimatförhandlingarna i Paris 2015 var dock den svenska positionen densamma som EU:s när det gäller utlovade utsläppsminskningar. Sverige intog därmed en position om att utsläppen ska minska med 40 procent till 2030, vilket enligt Vänsterpartiet är otillräckligt för att ta sitt historiska ansvar för klimatförändringarna. FN:s sekretariat för klimatkonventionen samt flera organisationer och oberoende forskare konstaterade att de samlade klimatbidragen inte alls räcker för att förhindra en global temperaturhöjning till max 2 grader.

I stället för att Sverige står bakom EU:s klimatbidrag NDC (Nationally Determined Contributions), dvs. löften om vad man avser att göra för att minska utsläppen av växthusgaser, bör Sverige presentera ett eget klimatbidrag.

Sverige bör presentera ett nationellt klimatbidrag, s.k. NDC, som kompletterar och går utöver EU:s. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.3 Inför konsumtionsbaserat etappmål för att minska utsläppen

Om vi ska klara klimatförändringarna behöver våra konsumtionsmönster förändras. Vänsterpartiet vill, i likhet med en mängd miljöorganisationer och aktörer, införa ett kompletterande mål och konkreta åtgärder för att de konsumtionsrelaterade utsläppen ska minska. Utsläpp som sker i andra länder, som en följd av vår konsumtion, växer snabbt och är i dag större än Sveriges territoriella utsläpp. Flyg och köttkonsumtion sticker ut som två områden med extra stor påverkan, något som tas upp i rapporten Hållbara konsumtionsmönster (Rapport 6653, 2015) från Naturvårdsverket. Sedan 1993 har de konsumtionsbaserade utsläppen i Sverige minskat med drygt 30 procent, medan de utsläpp som genererats i andra länder för att producera produkter som slutkonsumeras i Sverige, har ökat med närmare 50 procent (Naturvårdsverket 2017).

Naturvårdsverket har också efterfrågat en strategi för att minska den svenska konsumtionens klimat- och miljöpåverkan i Sverige och andra länder, samt lyft behovet av ett kompletterande mål för konsumtionens utsläpp. I Naturvårdsverkets utvärdering av de svenska miljö kvalitetsmålen skriver man i rapporten Omställning till hållbara konsumtionsmönster: ”Naturvårdsverket ser behov av att införa ett eller flera etappmål för omställning till resurseffektiva konsumtionsmönster med så liten påverkan på miljö

och hälsa som möjligt.” (Rapport 6663, 2015). I samma rapport pekar vår expertmyndighet på att det finns många olika åtgärder och styrmedel som kan vidtas för att minska de negativa miljö- och klimateffekterna av svensk konsumtion.

I WWF:s Living Planet Report 2016 visas att Sverige tillsammans med länder som USA, Kuwait och Australien har störst ekologiskt fotavtryck per capita. Från att i 2014 års rapport behöva 3,7 jordklot om alla på jorden skulle ta efter vår konsumtion, så motsvarade det svenska fotavtrycket år 2016 4,2 planeter.

Att det behöver införas ett kompletterande mål för de konsumtionsrelaterade utsläppen har också framförts av flera av Miljömålsberedningens experter och sakkunniga samt av Klimatmålsinitiativet, en bred sammanslutning av 21 olika aktörer. Hållbar konsumtion är även ett av de 17 globala målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030, och den miljö- och klimatpåverkan som uppstår genom vår konsumtion påverkar också flera av de andra målen. För att Sverige ska lyckas uppfylla 2030-målen krävs åtgärder för att minska hela den påverkan vår livsstil orsakar, såväl i Sverige som i andra länder. Vänsterpartiet anser att det behövs kompletterande mål och åtgärder för att minska dessa snabbt ökande utsläpp.

Köttkonsumtionen i Sverige har ökat med 40 procent sedan 1990 och står nu för en betydande del av de svenska växthusgasutsläppen. Trots det saknas styrmedel för att minska animaliekonsumtionens klimatpåverkan. Utsläppen från flygsektorn, utrikesflyget i synnerhet, är ett av våra snabbast växande utsläpp och utsläppen har mer än fördubblats de senaste 20 åren och deras klimatpåverkan är nu ungefär lika stor som de samlade utsläppen från Sveriges personbilar. Statens energimyndighet har framfört att det är problematiskt att luftfarten inte omfattas av något etappmål. Vänsterpartiet anser att de konsumtionsrelaterade utsläppen, där t.ex. köttkonsumtion och flygresande ingår, ska inordnas i det klimatpolitiska ramverket genom en kompletterande målstyrning för att stärka Sveriges förutsättningar att nå miljökvalitetsmål, och generationsmålet i synnerhet.

Sverige bör anta ett etappmål för att minska de konsumtionsrelaterade utsläppen av växthusgaser. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Fram till dess att ett etappmål för konsumtionsrelaterade utsläpp införts anser Vänsterpartiet att det är av stor betydelse att dessa utsläpp uppmärksammas.

Naturvårdsverket bör ges i uppdrag att till sin årliga officiella statistik av växthusgasutsläpp i Sverige som rapporteras till FN:s klimatkonvention även rapportera de konsumtionsbaserade utsläppen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2.4 Skärp EU:s klimat- och energimål

Inför FN:s klimatkonferens i december 2015 hade EU-länderna en gemensam förhandlingslinje som bl.a. innefattade en ram för EU:s klimatmål fram till 2030:

- Utsläppen av växthusgaserna ska minska med 40 procent jämfört med 1990 års nivå. Målet är bindande på EU-nivå.
- Andelen förnybar energi ska vara minst 27 procent. Målet är bindande på EU-nivå.
- Energieffektivitet ska öka med minst 27 procent. Målet är vägledande och ska ses över senast 2020, med ambitionen att nå ett mål på 30 procent på EU-nivå.

Vänsterpartiet anser att dessa målsättningar är otillräckliga för att möta det ansvar som är rimligt att kräva av EU. Den svenska regeringen valde inte heller att presentera ett

eget nationellt klimatbidrag med kommande utsläppsminskningar. Det innebär att den svenska positionen i förhandlingarna blev exakt samma som EU:s bidrag. Inför det kommande klimatmötet i Polen, COP24, i december 2018 har EU-kommissionen uttalat sitt stöd för höja EU:s klimatmål från nuvarande 40 till 45 procent. Samtidigt driver den svenska regeringen nu krav på en utsläppsminskning på cirka 55 procent. Medlemsstaterna och EU-parlamentet har under 2018 också enats om högre energimål för både energieffektivisering och andel förnybar energi, till 32,5 procent respektive 32 procent. Vänsterpartiet välkomnar en mer ambitiös målsättning för EU:s klimatpolitik både från kommissionen och regeringen men anser att ytterligare skärpning krävs för att leva upp till Parisavtalets ambition att sikta mot en begränsad temperaturhöjning på 1,5 grader.

Sverige bör verka för att EU antar följande klimat- och energimål för 2030. Till 2030 ska utsläppen av växthusgaser minska med minst 60 procent, jämfört med 1990, och minskningarna ska göras inom Europa. Energiproduktionen ska 2030 bestå av minst 45 procent förnybar energi. Alla sektorer ska åläggas att energieffektivisera sin verksamhet med 40 procent. Detta ska vara bindande krav med åtaganden för alla EU-länder.

Vad som ovan anförts om EU:s klimat- och energimål till 2030 bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige ska verka för att EU antar en målsättning att nå nollutsläpp senast 2050 och att all energiproduktion då ska vara förnybar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Våra föreslagna klimat- och energimålsättningar är långtgående, men de är fullt realistiska samt i linje med vår syn på klimaträttvisa och vad världen behöver om vi ska förhindra en eskalerande klimatförändring. Men det handlar inte bara om att ta klimatansvar. Att ställa om innebär också en möjlighet att skapa många nya gröna jobb. Enligt EU-kommissionens konsekvensanalys har de nya klimat- och energimålen en positiv nettoinverkan på skapandet av nya jobb i Europa. Vi delar den analysen och ser våra skarpare mål som ett sätt att skynda på omställningen och möjligheter att skapa mängder av nya jobbtillfällen i Europa. År 2014 arbetade ungefär 130 000 personer inom den snabbt växande solenergibranschen i Tyskland – en bransch som har stora möjligheter att växa i Sverige. Danmark är ledande i Europa i produktion av ekologiska livsmedel, något som skapar tusentals jobb både på landsbygden och inom förädling. Här i Sverige har vi stora möjligheter att skapa tusentals gröna jobb inom byggsektorn genom att ge stöd till hållbara renoveringar av t.ex. miljonprogrammets bostäder och offentliga lokaler som skolor och äldreboenden. Detta är bara några exempel på hur en omställning går hand i hand med skapandet av nya jobb och en fungerande välfärd.

6.3 Stärk EU:s och det globala samfundets styrmedel för klimatet

6.3.1 Reformera EU:s handelssystem med utsläppsrätter

EU:s handelssystem med utsläppsrätter omfattar ungefär 45 procent av utsläppen inom EU från elproduktion och industri. I februari 2017 enades EU:s medlemsländer om EU:s framtida system med utsläppsrätter. Förslaget innebär att nästan en miljard utsläppsrätter tas bort från marknaden, dvs. annulleras, mellan 2019 och 2023. Överenskommelsen ska förhandlas mellan rådet och Europaparlamentet innan slutligt beslut kan fattas. Om överenskommelsen beslutas innebär det att EU:s främsta styrmedel får en något bättre slagkraft för att minska utsläppen men de fundamentala problemen med

handelssystemet kvarstår. Vänsterpartiet anser att EU:s handel med utsläppsrätter, EU ETS, måste reformeras i grunden.

Målsättningen för koldioxidminskningen måste skärpas genom att taket för koldioxidutsläppen från Europas industrianläggningar skrivs ned ytterligare. Ett minimipris på utsläppsrätter bör införas så att konjunkturrelaterade efterfrågeminskningar eller en underskattning av industrins möjligheter att sänka sina utsläpp inte saktar ned omställningen. Dessutom behöver systemet förändras i grunden även till formen. Alla utsläppsrätter ska auktioneras ut och inkomsterna från detta tillfalla medlemsländerna. Sverige bör inom EU verka för att en sådan reformering i grunden görs av EU:s handelssystem med utsläppsrätter.

Vad som ovan anförs om reformering av EU:s utsläppshandelssystem bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3.2 Möjliggör överföring av grön teknik

För att utvecklingsländer ska ha några möjligheter att bromsa sina egna utsläpp och samtidigt utvecklas behöver de få tillgång till modern miljöteknik. Genom att förändra patentlagstiftningen skulle tekniköverföring gynnas. Innovationerna inom förnybar teknik, jordbruk och datamodellering i syfte att förutsäga väder osv. finns ofta koncentrerade hos företag inom den rika delen av världen. När utvecklingsländer vill utveckla tekniker för förnybar energi och hållbar livsstil, t.ex. genom att bygga ut vindkraften, måste de antingen betala dyra patentlicenser eller använda gammal teknik där patenträtten gått ut. De har helt enkelt inte råd med den modernaste och miljövänligaste tekniken.

Ett center för tekniköverföring har visserligen inrättats (CTCN i Köpenhamn) men annars saknas konkreta politiska initiativ för att underlätta tekniköverföring till utvecklingsländer. Sverige borde ta liknande initiativ och driva på EU och andra industriländer så att en storskalig tekniköverföring kan komma till stånd. Det skulle bl.a. kunna göras genom en reform av bestämmelser kring patent och immaterialrätt på vissa utvalda tekniker. Sverige bör, i internationella klimatförhandlingar och andra fora, verka för att miljöteknik och vissa livsmedelstekniker som begränsar klimatförändringarna ges liknande undantag som finns inom Tripsavtalet gällande livsbesparande mediciner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3.3 Stoppa Världsbankens och Europeiska investeringsbankens stöd till fossila energilösningar

Världsbanken är av central betydelse för att kanalisera stöd för att begränsa klimatförändringarna och bekämpa fattigdom. I detta arbete har höginkomstländer som Sverige ett stort ansvar att bidra med resurser till låginkomstländer. Världsbanken har en övergripande målsättning att utplåna den extrema fattigdomen och främja gemensamt välstånd. I Världsbankens handlingsplan framgår att den ska hjälpa låginkomstländer att genomföra sina åtaganden under Parisavtalet och samtidigt ge människor tillgång till elektricitet. Energisektorn står i dag för en betydande del av de globala utsläppen av växthusgaser samtidigt som över en miljard människor saknar tillgång till elektricitet, som är en avgörande faktor för att ta sig ur fattigdom. I en rapport från Naturskyddsföreningen och Bank Information Center Europe 2018 framkommer att Världsbanken även investerat i utvinning av olja och fossilgas samt i nya kolkraftverk i Nigeria och Kenya. Vänsterpartiet anser att detta är oacceptabelt och ett tydligt avsteg från att leva

upp till klimatavtalet i Paris och hålla den globala uppvärmningen under 1,5 grader. Världsbankens åtaganden bör rimligen vara att underlätta för länder att leva upp till klimatavtalet och ge stöd till decentraliserade energilösningar som är baserade på lokala och förnybara energikällor.

Även Europeiska investeringsbanken (EIB) är en av världens största finansinstitutioner där Sverige har inflytande genom styrelseplats. I en tidigare granskning av CEE Bankwatchs gällande EIB:s utlåning för 2013–2015 framgick att utlåningen till förnybar energi minskade med 21 procent under perioden. Däremot ökade under motsvarande period utlåningen till fossil energi med 25 procent. Under 2015 beviljades enligt granskningen inga lån alls till förnybar energi.

Sverige bör verka för att Världsbanken, Europeiska investeringsbanken och andra multilaterala finansinstitutioner upphör med direkt och indirekt stöd till fossila energilösningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4 Stärk Sveriges nationella klimatpolitik

Sverige har ett långsiktigt klimatmål, att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Regeringen har även tillsatt en nationell samordnare för att fördjupa arbetet med initiativet Fossilfritt Sverige. Initiativet samlar aktörer från näringslivet, kommuner, regioner och organisationer. Vänsterpartiet vill öka ambitionen vad gäller när målet om nollutsläpp av fossila växthusgaser senast ska vara uppnått. I den mån Vänsterpartiet i riksdagen inte får stöd för en sådan ökad målsättning avser vi att verka för att delmålen till 2030 och 2040 skärps med avseende på att målen ska nås genom egna nationella åtgärder för utsläppsminskningar och inte genom köp av utsläppskrediter.

Sverige ska senast år 2040 ha nollutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Klimatmålet ska nås genom utsläppsminskningar inom landet, omfatta utsläpp inom såväl den handlande som den icke-handlande sektorn, dvs. oavsett om det innefattar utsläpp som omfattas av EU:s handel med utsläppsrätter eller de som hanteras nationellt, och avse de utsläpp som är skapade av mänsklig verksamhet.

Vad som ovan anförs om klimatmål för nollutsläpp av växthusgaser till senast år 2040 bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4.1 Förhindra utvinning av fossil energi i Sverige

Klimatomställningen handlar inte bara om nya begränsningar för utsläpp, utan även om att begränsa fossil utvinning både i Sverige och globalt. För att Sverige ska vara ett föregångsland i klimatomställningen krävs politisk handlingskraft. Förekomsterna av olja och naturgas på land i den svenska berggrunden är enligt SGU relativt små och knutna till bergarter i huvudsak i södra Sverige, i Dalarna (Siljanområdet) och fjällkedjan. Lokalt kan förekomsterna vara av intresse och ett antal företag har i dag undersökningstillstånd för olja och gas. Företagen gör bedömningen att förekomsterna kan vara av kommersiellt värde men det är idag en liten näring i Sverige. Olje- och gasprospektering har bedrivits åtminstone sedan 1930-talet.

Det globala kommersiella intresset för denna energikälla är stort. Utvinning av ännu mer fossil energi skulle motverka den nödvändiga energiomställningen och dessutom riskera stora negativa miljöeffekter. SGU (Sveriges Geologiska Undersökning) har på regeringens uppdrag analyserat konsekvenserna av att införa ett förbud mot utvinning

av olja och gas i Sverige. Analysen pekar på att det finns ett antal fördelar men också ett antal nackdelar med ett förbud. SGU konstaterar i rapporten att den stora fördelen med ett förbud är att det är en tydlig signal att Sverige menar allvar med målet att minska nettoutsläppen av växthusgaser genom att inte använda inhemskt producerade fossila kolväten. Ett nationellt förbud mot utvinning av fossil energi bör införas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I händelse av att riksdagen inte antar ovan nämnda förslag på nationellt förbud måste kommunernas självbestämmande värnas i frågan. Kommunal vetorätt mot utvinning av fossil energi bör införas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4.2 AP-fonderna ska förvaltas hållbart utan investeringar i fossilindustrin

I 4 kap. 1 § lagen om allmänna pensionsfonder anges att det övergripande målet för Första–Fjärde AP-fondernas placeringsverksamhet är att fondmedlen ska förvaltas på sådant sätt att de blir till största möjliga nytta för försäkringen för inkomstgrundad ålderspension. Detta kan synas vara ett självklart mål. Men hur ska målet tolkas om t.ex. placeringar i fossilindustrin och vapenindustrin anses generera bäst avkastning? Det nuvarande regelverket är förhållandevis tydligt med att avkastningsmålet för AP-fonderna är överordnat andra hänsynstaganden.

Regeringen har i proposition 2017/18:271 Ändrade regler för Första–Fjärde AP-fonderna föreslagit att ett nytt mål för placeringsverksamheten införs. Första–Fjärde AP-fonderna ska förvalta fondmedlen på ett föredömligt sätt genom ansvarsfulla investeringar och ansvarsfullt ägande. Regeringen anför vidare att vid förvaltningen ska särskild vikt fästas vid hur en hållbar utveckling kan främjas utan att det görs avkall på det övergripande målet för placeringsverksamheten. Regeringen motiverar det nya målet med att det bör finnas en förväntan på att Första–Fjärde AP-fonderna, som statliga myndigheter och förvaltare av statliga pensionsmedel, aktivt arbetar med att integrera ESG-frågor (eng. "Environment, Social and Governance") vid förvaltningen av fondmedlen. Med "Environment" avses t.ex. bolagens inverkan på miljö och klimat (miljöaspekter). Med "Social" avses frågor som rör socialt ansvarstagande, t.ex. mänskliga rättigheter, arbetstagar rättigheter och likabehandling (sociala aspekter). Med "Governance" avses frågor som rör styrningen av ett bolag, t.ex. aktieägares rättigheter och frågor om ersättningar till ledande befattningshavare (bolagsstyrningsaspekter).

Vänsterpartiet tycker det är bra att regeringen inför ett nytt mål för placeringsverksamheten om föredömlighet och ansvarsfulla investeringar. Men vi ifrågasätter om det kommer att göra så stor skillnad. För samtidigt som det nya målet införs slår regeringen fast att ESG-frågor ska främjas utan att göra avkall på det övergripande målet för placeringsverksamheten. Man skriver också: "Att beakta dessa aspekter är en självklar del av en modern förvaltningsstrategi i syfte att motverka risker och öka avkastningen i de fall det finns ett samband mellan avkastning och beaktande av ESG-frågor." Formuleringen kan tolkas som att det bara är intressant att beakta ESG-frågor i de fall beaktandet av dessa kan förväntas ha en positiv effekt på avkastningen. Vänsterpartiet anser att det bör ställas betydligt tydligare krav på AP-fonderna avseende miljö och etik. Därför har vi med anledning av proposition 2017/18:271 Ändrade regler för Första–Fjärde AP-fonderna i en följdmotion föreslagit riksdagen en starkare styrning för att bl.a. förhindra investeringar i klimatskadlig verksamhet. Vi anser att AP-fondernas placeringar ska vägledas av följande riktlinjer avseende miljö och etik.

- Miljömässiga och etiska hänsyn ska likställas med målet om hög avkastning.
- AP-fonderna ska inte göra några nyinvesteringar i kol, olja eller fossilgas.
- AP-fonderna ska avveckla befintliga investeringar i fossilindustrin inom 5 år.
- Samtliga AP-fonder ska ha kvantitativa mål för investeringar i förnybar energi.
- Samtliga AP-fonder ska redovisa beräknade utsläpp av växthusgaser för sina investeringar.
- AP-fonder ska inte investera i bolag som använder skatteparadis för att undgå beskattning.

Vad som ovan anförs om nya riktlinjer för AP-fonderna avseende miljö och etik bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4.3 Minska utsläppen från vår livsmedelskonsumtion

Köttkonsumtionen i Sverige har ökat med över 40 procent sedan 1990 och står nu för en betydande del av de svenska växthusgasutsläppen. Genomsnittssvensken äter ungefär dubbelt så mycket kött som det globala genomsnittet, där särskilt det importerade köttet har ökat kraftigt i Sverige. Utsläppen som orsakas av varje svensks matkonsumtion uppgår till omkring 1,8 ton koldioxidekvivalenter, där den absolut största delen kommer från animalier. Växthusgasutsläppen från matproduktion kommer i huvudsak från odling och djurhållning. I kött- och mjölkproduktionen kommer utsläppen från metan från idisslande djurs magar samt från lustgas och metan från gödselhanteringen samt från utsläppen som skapas vid foderproduktionen.

Animalier, nötkött i synnerhet, orsakar höga utsläpp jämfört med vegetabilier. Skälet är att det krävs flera kilo foder för att producera ett kilo kött, samt att uppfödningen i sig själv orsakar stora utsläpp av växthusgaser. Djuren matas med kalorier som skulle kunna ge mat till många fler människor om kalorierna inte tog en omväg genom djuren. Köttproduktion kan bedrivas på många olika sätt, där vissa metoder är avsevärt mer resurssnåla än andra. Förutom en generell minskning av köttkonsumtionen är det viktigt att stimulera metoder som belastar miljön så lite som möjligt, minskar importen och tar största möjliga hänsyn till djurens rätt till ett naturligt beteende i enlighet med djurskyddslagen.

Då jordbruksmark är en knapp resurs på global nivå finns anledning att producera mat som kräver mindre markyta. Detta behov kommer att växa då vi blir fler människor i världen och ökad efterfrågan på jordbruksmark därutöver riskerar att leda till tropisk avskogning.

Riksdagen har i och med de långsiktiga klimatmålen enats om att Sverige ska uppnå nettonollutsläpp till senast 2045. Alla politikområden måste därför ta sitt ansvar för att verka för att målet uppnås. Precis som Klimatberedningen (SOU 2008:24) har konstaterat saknas det styrmedel inom jordbrukssektorn som är direkt riktade mot att minska utsläppen av växthusgaser. Vidare berörde Miljömålsberedningen (2016) köttkonsumtionens utsläpp, men lade inte fram något konkret förslag om målsättning för minskad konsumtion. Beredningen konstaterade att det står varje regering fritt att föreslå konkreta mål för hur bl.a. köttkonsumtionens utsläpp ska minska. Vi anser att det är märkligt, inkonsekvent och ohållbart att ett område som har så stor klimatpåverkan som köttkonsumtionen står fritt från både utsläppsmål och åtgärder. Vi föreslår därför att riksdagen antar ett mål om en minskad köttkonsumtion. Ett nationellt mål om att minska köttkonsumtionen med minst 25 procent till 2025, jämfört med dagens nivåer, bör införas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

En handlingsplan bör tas fram för hur klimat- och miljöpåverkan av livsmedelskedjan, inklusive animalieproduktionen, ska minskas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Allt fler kommuner, skolor, företag, ideella organisationer och privatpersoner har anammat idén om vegenorm. Med konceptet vegenorm serveras vegetarisk mat som standard, kött blir ett tillval. Andra aktörer väljer vegetariska dagar som ett sätt att minska köttkonsumtionen och uppmärksamma fördelarna med att äta mer växtbaserat. Förutom att alla kan ta enskilda initiativ ser Vänsterpartiet stora fördelar i att lyfta den vegetariska maten i offentliga sammanhang. Genom gemensamt agerande kan effekten av våra handlingar bli större och nya hållbara normer etableras. Vänsterpartiet anser att vegenorm och köttfria dagar är ett bra sätt att minska köttkonsumtionen och därmed ta ansvar för miljön, folkhälsan och djuren. Regeringen bör verka för att kommuner ska uppmuntra till vegetarisk kost, exempelvis genom att införa konceptet vegenorm och/eller vegetariska dagar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4.4 Förbud mot nybilsförsäljning av fossildrivna bilar efter 2025

Sveriges riksdag har nyligen antagit ett klimatpolitiskt ramverk för att vårt samhälle ska kunna genomföra den omställning som krävs för att lösa klimatutmaningen. Ett antal klimatmål antogs samtidigt med den viktiga klimatreformen. Senast år 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Utsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010. För att möjliggöra denna måluppfyllelse behöver Sverige vidta ytterligare åtgärder för att vår vägtrafik ska bli fossilfri. I en rad europeiska länder diskuteras och förbereds förbud mot nyförsäljning av bilar som är drivna med bensin eller diesel. Det är hög tid även för Sverige att ansluta sig till en sådan målsättning. Det skulle även ge goda förutsättningar att utveckla en modern fordonsindustri i vårt land med en sådan tydlig målsättning. Sverige ska införa ett förbud mot försäljning av nya bilar som drivs med fossila bränslen efter 2025. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige ska inom EU verka för ett förbud mot försäljning av nya bilar som drivs med fossila bränslen efter 2025. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4.5 Miljöanpassa vägtrafiken och effektivisera samhällsplaneringen

Sverige har en av Europas mest energislukande fordonsparker för persontransporter med höga koldioxidutsläpp som följd. Vänsterpartiet föreslår en rad åtgärder för att vända trenden med höga utsläpp från vägtrafiken, både för att minska transporter på väg och flytta över kommunikationer till mer hållbara transportslag som kollektivtrafik, cykel och gång, men även åtgärder som är kopplade till att miljöanpassa själva vägtrafiken. Våra förslag presenteras i riksdagsmotionerna *Transportsnål samhällsplanering* (2016/17:1986) och *Miljöanpassad vägtrafik* (2017/18:2335).

6.4.6 Samhällsnytta framför avreglering av järnväg och kollektivtrafik

För att uppnå ett ekologiskt hållbart transportsystem och minskade utsläpp av växthusgaser måste andelen resor med kollektivtrafik öka. Dessutom krävs en utveckling mot

ett mer transporteffektivt samhälle. Enligt Trafikverkets bedömning innebär detta minskad biltrafik samtidigt som kollektivtrafiken och resandet med cykel fördubblas till 2030. Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter fortsätter att minska något men i alltför låg takt för att vi ska uppnå Sveriges etappmål om att senast till år 2030 minska utsläppen från inrikes trafik exklusive luftfart med minst 70 procent jämfört med år 2010 (Trafikanalys, Uppföljning av de transportpolitiska målen, Rapport 2017:7). Ett ökat resande med kollektiva färdmedel kräver en utbyggd, tillgänglig, prisvärd och väl fungerande kollektivtrafik i ett sammanhållet system.

Inom både järnväg och regional kollektivtrafik har tidigare sammanhållna system styckats upp. På järnvägssidan har SJ:s ensamrätt att trafikera stambanorna tagits bort och de senaste decennierna har präglats av stegrande marknadsanpassning, bolagisering och privatisering inom järnvägssystemet. Inom den lokala och regionala lokaltrafiken har privata operatörer obegränsad tillgång till trafikering av vilka rutter som helst. Fokus har legat på företags rätt att etablera sig på marknaden, inte på att skapa en prisvärd och välfungerande infrastruktur för järnvägen. Vänsterpartiet utgår i stället från individens frihet att få tillgång till ett sammanhållet tillgängligt system med god överblickbarhet och där det är lätt och smidigt att byta mellan linjer och få information från en och samma källa. Järnväg och regional kollektivtrafik är klimatsmarta gemensamma nyttigheter som kräver stabilitet och pålitlighet för att vara effektiva och resenärstillvända. I riksdagsmotionen En fungerande och tillgänglig järnväg (2018/19:1762) föreslår Vänsterpartiet en rad åtgärder för en sådan inriktning.

6.4.7 Inför möjlighet för kommuner och regioner att införa trängselavgifter

Den intensiva privatbilismen i våra större städer är ett betydligt större hot mot miljön än biltrafik på landsbygden. Större städers miljö- och klimatpåverkan från transporter kan t.ex. åtgärdas med hjälp av trängselavgifter och stora satsningar på en förbättrad kollektivtrafik.

Vänsterpartiet välkomnade införandet av trängselavgift i Göteborg 2013 och ser behov av ytterligare åtgärder för att stärka trängselavgifter som styrmedel. En kommun kan i dag inte själv bestämma att införa trängselavgift. Vi anser att kommuner, landsting och regioner själva bör få avgöra om de vill införa trängselavgift samt hur intäkterna ska användas. De av riksdagen och staten redan ingångna besluten och avtalen gällande redan införda trängselavgifter i Stockholm och Göteborg ska ej beröras av ny lagstiftning. Regeringen bör ges i uppdrag att återkomma med förslag på ny lagstiftning som ger kommuner, landsting och regioner möjlighet att själva besluta om införande av trängselavgifter och deras utformning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4.8 Stimulera cirkulär ekonomi

Det i dag existerande ekonomiska systemet har varit effektivt i så måtto att en allt större del av jordens råvaror används till mänsklig verksamhet. Förpackningar i plast har exempelvis ökat exponentiellt de senaste decennierna. Sedan 1960 har världens produktion av plast ökat tjugofalt och beräknas fördubblas igen de närmsta 20 åren, om inget görs. Endast en mindre del av den plast som produceras återvinns eller återanvänds. Det är helt enkelt billigare att endast producera nytt i stället för att hushålla med det vi har. Detta har lett till en enorm påfrestning på våra naturresurser, kraftigt ökade utsläpp av växthusgaser och ständigt växande mängder plastavfall. En liknande problematik finns

på så gott som alla andra materialområden – cement, stål, järn, textil, papper, kartong m.m. Allt mer av våra naturresurser förädlas till dessa material, men ytterst litet återanvänds. Produktion och konsumtion är linjär och inte optimerad utifrån ett hållbart nyttjande av naturresurserna. Detta sker trots att världssamfundet enats om att ”hållbara konsumtions- och produktionsmönster” är ett av FN:s globala hållbarhetsmål. Men det går att vända denna utveckling. Vänsterpartiet vill ha en ekonomi som är cirkulär, där vi inte tar ut mer från naturen än vad som är hållbart och där det som används kan användas igen genom återanvändning och materialåtervinning. Detta innebär att de råvaror som används inom samhället ska kunna cirkulera, dvs. återvinnas eller återanvändas. Detta är ett synsätt som vi behöver bygga in i all industriell verksamhet. Det kan vi göra genom att tydligare standardisera det material som släpps ut på marknaden. En del av denna standardisering skulle kunna vara att allt material som används också ska kunna återanvändas.

Vi behöver också tydligare krav på produktdesign. Alla varor som sätts ut på marknaden ska kunna repareras och/eller rekonditioneras. Varor som inte uppfyller dessa krav ska inte få finnas på marknaden. Om en komponent i en produkt går sönder ska den kunna lagas genom utbytbara delar. Programmering för förkortad livslängd ska förbjudas. Ny teknologi kan ge oss möjligheter att uppfylla FN:s mål om mer hållbara konsumtionsmönster. Med appar och webbplattformer underlättas för människor att samarbeta mer för hållbara lösningar. Det kan handla om samåkning med fordon, delade verktyg eller maskiner, bostadsbyten etc. Det är viktigt att samhället understöder denna delandets ekonomi.

Vi välkomnar att EU presenterat en handlingsplan för cirkulär ekonomi och senare också en s.k. plaststrategi, men dessvärre innehåller planen och strategin alldeles för få konkreta förslag på hur ekonomin ska kunna bli mer kretsloppsorienterad samt hur plastanvändningen ska minska. Regeringens strategi för hållbar konsumtion lider dessvärre av samma problem. Strategin innehåller lovvärda initiativ, som att se över hur delningsekonomi kan främjas och uppkomst av avfall kan förebyggas i syfte att stimulera cirkulär ekonomi, men konkreta åtgärder saknas i stor utsträckning.

Regeringens nyligen tillsatta delegation för cirkulär ekonomi är välkommen, men fortfarande lyser de skarpa åtgärderna med sin frånvaro. Ett hållbart nyttjande av våra naturresurser i en cirkulär ekonomi är helt avgörande för att åtgärda de största planetära utmaningarna, förlusten av biologisk mångfald och klimatförändringarna. Vänsterpartiet föreslår åtgärder för en socialt och ekologiskt hållbar cirkulär ekonomi i bl.a. motionerna 2016/17:169 Hållbar konsumtion och avfall och 2018/19:281 Digitalisering i näringslivet. Vi ser EU-parlamentets nyliga beslut om att förbjuda ett antal plastengångsartiklar som ett välkommet steg framåt. Miljö- och klimatarbetet behöver mer av tydlig reglering av vad som får och inte får sättas ut på marknaden.

6.4.9 Inför statlig investeringsbudget

De låga investeringarna är ett stort samhällsproblem. Tunga internationella aktörer som OECD och IMF uppmanar Sverige att öka sina offentliga investeringar. Brister i t.ex. infrastrukturen försvårar ett hållbart resande till och från arbetet och försämrar även arbetsmarknadens funktionssätt. Förseningarna i godstrafiken drabbar också företagen och hämmar ekonomisk utveckling. Detta ökar risken för att många företag väljer bort järnvägen till förmån för vägtransporter, vilket ökar klimatbelastningen från godstrafiken. På samma sätt ökar klimatbelastningen när resenärer väljer flyg eller bil

framför järnväg eller kollektivtrafik för att alternativen saknas eller för att de brister i funktion eller biljettpris.

I tankesmedjan Arena Idés rapport ”En dyrbar väg” (2017) framgår att infrastrukturinvesteringarna i dag är hälften så stora som för ett halvt sekel sedan. Vid mitten av 1960-talet låg investeringarna i infrastruktur på ungefär 2 procent av BNP, i dag ligger dessa på en nivå av 1 procent av BNP. Dessutom har merparten av investeringarna gått till vägar, och en mindre del till järnväg. Detta är ytterst bekymmersamt när nästan en tredjedel av Sveriges utsläpp kommer från inrikestransporter, och investeringsbehoven i hållbar infrastruktur som järnväg, kollektivtrafik och cykel är mycket stora för att möta klimatutmaningen. Därutöver skulle kraftigt ökade investeringar i dessa trafikslag generera en ökad sysselsättning.

Vänsterpartiet menar att staten, i likhet med vad som är fallet i kommuner och företag, bör införa en investeringsbudget. Förslaget skulle möjliggöra att staten i högre utsträckning skulle kunna fördela investeringskostnaderna över hela investeringslivslängd. Detta skulle förbättra regeringens och riksdagens beslutsunderlag beträffande avvägningar mellan långsiktiga strategiska klimatinvesteringar och mer kortsiktiga reformförslag. Vi menar att budgetlagen bör ändras så att lånefinansiering kan utgöra huvudprincip.

6.4.10 Öka de hållbara investeringarna med en statlig grön investeringsbank

Sverige har ett stort behov av ökade investeringar för en grön omställning. Det statliga ägandet behöver samtidigt utökas och utvecklas för att vi demokratiskt ska kunna styra samhällsutvecklingen i en hållbar riktning. Det behövs en statligt grön investeringsbank för att öka investeringar i hållbara lösningar där marknadens kortsiktiga vinstinriktning inte förmår täcka de långsiktiga behoven. Vi menar att det är fullt möjligt att kombinera dessa investeringar med god avkastning. Storbritannien har infört en grön investeringsbank. Den har på kort tid mobiliserat stora investeringsbelopp främst i de tre huvudområdena havsbaserad vindkraft, energieffektivisering och avfallshantering.

En statlig investeringsbank i Sverige skulle med egna medel och genom att mobilisera offentligt och privat kapital kunna leda utvecklingen mot fler investeringar i t.ex. klimatsmart infrastruktur, förnybar energi, klimatanpassning och annat som bidrar till omställningen. En statlig grön investeringsbank kan också fylla det tomrum på tillväxtkapital som många små och medelstora svenska miljöteknikföretag i dag upplever när de vill växa. Investeringsbanken bör bl.a. ha till uppgift att på affärsmässiga grunder utveckla dessa svenska miljöteknikföretag genom lånefinansiering till låg ränta. Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 att man skulle se över möjligheterna att inrätta ett sådant lånegarantiinstrument i syfte att förbättra förutsättningarna för gröna investeringar med den brittiska gröna investeringsbanken Green Investment Bank (GIB) som förebild. Det är mycket angeläget att detta arbete kommer framåt. För att underlätta omställningen anser Vänsterpartiet att Sverige före 2022 ska ha inrättat en grön statlig investeringsbank med minst 100 miljarder i kapital.

6.4.11 Fasa ut miljö- och klimatskadliga subventioner

De potentiellt miljöskadliga subventionerna i Sverige uppskattas till ett belopp av ungefär 60 miljarder i Naturvårdsverkets uppdaterade kartläggning 2017. I Naturskyddsföreningens rapport Avskaffa klimatskadliga subventioner (2018) uppskattas dessa till cirka 30 miljarder. Utfasning av miljöskadliga subventioner har

diskuterats i flera internationella processer, bl.a. inom EU, OECD och G20. Enligt den europeiska kommissionens ”Färdplan för ett resurseffektivt Europa” ska miljöfarliga subventioner fasas ut till 2020.

Enligt OECD kan en subvention definieras som miljöskadlig om den uppmuntrar till att mer miljömässig skada sker än vad som varit fallet utan subventionen. Att subventionera miljöskadliga aktiviteter samtidigt som arbete görs för att lindra skada och undvika miljöskadliga aktiviteter är inte ett lämpligt sätt att använda samhällets resurser. Naturvårdsverket konstaterar att subventioner förutom sin avsedda effekt även kan leda till oönskade effekter. De kan t.ex. bidra till negativa miljöeffekter genom att påverka beteenden som leder till mer avfall, större utsläpp, ökad resursutvinning eller negativ påverkan på biologisk mångfald. I Sverige är det framför allt tre sektorer som har potentiellt miljöfarliga subventioner: transport-, energi- och jordbrukssektorn. Flera av subventionerna har införts för att uppfylla andra politiska syften som t.ex. regional eller arbetsmarknadspolitisk hänsyn.

Naturskyddsföreningen konstaterar i sin rapport att nedsatta skatter för fossila bränslen är den enskilt största typen av subvention. Man anser att energiskatten för diesel till fordon ska höjas till samma nivå som energiskatten för bensin, samt att samtliga nedsättningar av energi- och koldioxidskatter för användning av fossilt bränsle inom industri, kraftvärmeverk, gruvindustri, sjöfart samt jord-, skogs- och vattenbruk ska tas bort. Naturskyddsföreningens bedömning är att merparten av alla klimatskadliga subventioner bör kunna avvecklas senast till slutet av mandatperioden år 2022. I budgetpropositionen för 2018 som regeringen lade fram i samarbete med Vänsterpartiet framgår att miljöskadliga subventioner behöver fasas ut såväl i Sverige som globalt.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på utfasning av miljöskadliga subventioner där borttagande av subventioner är granskade med avseende på miljöeffekter, påverkan på offentliga finanser och generella ekonomiska och sociala kostnader och fördelar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4.12 Utred koldioxidransonering

Koldioxidransonering innebär att ett tak sätts upp för utsläpp av koldioxid och att utsläppen fördelas lika inom befolkningen genom ransoner. Ett antal olika modeller för detta har utvecklats i Storbritannien. Förutom att ett tak sätts för utsläppen kan många andra fördelar finnas. Vi vet att höginkomsttagare, och män generellt, orsakar högre utsläpp av växthusgaser än låginkomsttagare och kvinnor. I motsats till dagens förhållande skulle ett ransoneringsystem innebära att höginkomsttagare måste betala till låginkomsttagare om de vill göra större utsläpp än de tilldelats.

Vänsterpartiet menar att det är för tidigt att fastställa att koldioxidransonering skulle vara ett effektivt sätt att hejda klimathotet. Förutom kostnadsberäkningar för att införa ransonering behövs underlag bl.a. för hur det påverkar andra styrmedel och de offentliga investeringarna för att minska utsläppen av koldioxid. En utredning bör tillsättas för att belysa effekterna av att införa koldioxidransonering i Sverige. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.5 Fördelarna med att ställa om

Att ställa om så att vi lever inom de ramar som naturen sätter upp, och dessutom på blott ett par decennier, kommer att bli en stor utmaning. Den här omställningen beskrivs ofta som en stor uppoffring, och det går inte att ducka för att omställningen fordrar agerande på alla nivåer i en omfattning som saknar motstycke, vilket den senaste IPCC-rapporten konstaterar. Men fördelarna med att ställa om är också många. Om vi reglerar bort fossila drivmedel kommer inte bara utsläppen från transportsektorn kraftigt att minska, även de lokala luftföroeningarna reduceras och vi får en bättre luft att andas. I Europa dör 400 000 personer i förtid p.g.a. undermålig luftkvalitet. I Sverige orsakar luftföroeningar omkring 7 600 förtida dödsfall varje år. Samhällskostnaden för sjukfrånvaro, läkemedel, sjukhusbesök m.m. räknas i Sverige i tiotals miljarder. Att minska våra utsläpp av växthusgaser kommer därför också att bli en vinst för samhället och alla människor som får renare luft att andas. Även minskad köttkonsumtion och mer växtbaserad kost skulle, förutom minskade utsläpp, kunna ge folkhälsovinster då detta kan motverka åkommor som hjärt- och kärlsjukdomar, vissa former av cancer och diabetes typ 2. Investeringar i kollektivtrafik och utbyggd cykelinfrastruktur är viktiga åtgärder för att minska massbilismen och dess utsläpp, men det underlättar också människors mobilitet och gynnar i synnerhet låginkomsttagare som reser mindre med bil och mer kollektivt. Att bygga hållbara städer, investera i kollektivtrafik, energi-effektivisera etc. kommer att skapa tusentals nya gröna jobb. Att dämpa de rikas konsumtion genom omfördelning till offentlig sektor skapar inte bara ett rättvisare samhälle, utan också ett hållbarare sådant när Thailandsresor, suv-inköp och annan lyxkonsumtion minskar. Detta är bara några exempel på de positiva synergieffekter omställningen medför.

I den här motionen redogör vi för några av de viktigaste politiska besluten för att bygga det hållbara fossilfria samhället. Även om tiden är knapp är det fullt möjligt att bygga ett rättvist och hållbart samhälle. Vi tror dessutom att Sverige är synnerligen lämpat att gå före på området. Vårt land har tidigare klarat samhällsutmaningar av liknande magnitud. I slutet av 1800-talet var Sverige ett av Europas fattigaste länder. En fjärdedel av vår befolkning lämnade Sverige och emigrerade till Nordamerika. Om någon hade sagt till de människorna att det land de stod i begrepp att utvandra från inom ett par generationer skulle bli ett av världens bästa länder att leva i, med skola och sjukvård för alla, hade någon då trott på det? Nej, knappast, men så blev det.

Nu är det dags igen. På samma sätt behöver vi nu politiska beslut mer än någonsin för att rädda planeten från en eskalerande och helt igenom farlig klimatförändring. Ju tidigare och kraftfullare vi agerar desto bättre kommer det att gå. Och framför allt behöver vi – precis som nämnda IPCC-rapport konstaterar – agera tillsammans och i samarbete med andra länder. På köpet kommer vi att få bättre luft att andas i våra städer, bättre folkhälsa, utbyggd välfärd, kollektivtrafik i världsklass – kort och gott ett bättre samhälle för alla. Här tror vi att vänstern har ett särskilt ansvar att se till att detta sker. Med de förslag vi lagt fram i denna motion hoppas vi ta viktiga steg framåt i den processen.

Jonas Sjöstedt (V)

Jens Holm (V)

Maj Karlsson (V)

Birger Lahti (V)

Karin Rågsjö (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Linda Westerlund Snecker (V)

Elin Segerlind (V)